

РЕАГОВАЊЕ У КРИЗАМА И КАТАСТРОФАМА У РЕПУБЛИЦИ АУСТРИЈИ: ПОСВЕЋЕНОСТ ИНСТИТУЦИЈА И ДРУШТВА

Слободан М. Радојевић¹
Небојша П. Књајић²

Достављен: 24.7.2025.

Језик рада: Српски

Кориговано: 23.9.2025.

Тип рада: Прегледни рад

Прихваћен: 16.10.2025.

DOI број: 10.5937/vojdelo2503087R

Апстракт: У раду се разматра улога аустријских институција и друштва у организацији и реаговању у кризама и катастрофама. Полази се од претпоставке да је свеобухватна одбрана и безбедност полазна основа за успешно реаговање на кризе и катастрофе. У том погледу Аустрија је направила конкретне кораке за повећање отпорности и одбрамбених способности, што има за циљ да обезбеди способност друштва да делује у све изазовнијем безбедносном окружењу даљим развојем и јачањем свеобухватне националне одбране и свеобухватног обезбеђења безбедности. Ова два концепта узимају у обзир војне, цивилне, духовне/интелектуалне и економске мере националне одбране, као и друге важне димензије друштва. Примена анализе учешћа аустријског друштва у случају криза и катастрофа указује на значај волонтера, ефикасног рада институција и посвећености друштва у целини. Приказана је и улога оружаних снага Аустрије у реаговању на кризе и катастрофе. У раду се закључује да је систем реаговања у кризама и катастрофама организован на начин да се повећава ефикасност и ефективност и извлаче поуке које се могу применити и у другим државама.

Кључне речи: *Република Аустрија, свеобухватна национална одбрана, аустријско друштво, волонтирање, систем реаговања у кризама и катастрофама.*

¹ Универзитет одбране у Београду, Војна академија, Београд, Република Србија, Е-mail: slobodan.radojevic@va.mod.gov.rs, <https://orcid.org/0000-0001-6071-8151>

² Универзитет одбране у Београду, Војна академија, Београд, Република Србија, <https://orcid.org/0000-0002-2567-3178>

Увод

Република Аустрија, са површином од 83.858 km², савезна је република која се састоји од девет независних савезних покрајина, „лендера“ (*Länder*). Има 2.100 општина и 9,2 милиона становника. Република Аустрија основана је 1918. године политичком вољом конститутивних лендера и поново основана 1945. године, на крају Другог светског рата, а припада „старим“ европским федералним системима. Ова мала неутрална држава, међутим, може се сврстати међу најцентрализоване федералне системе у свету (Gampfer 2020).

Поред тога што је „неутралност наметнула Аустрији одређене обавезе, ограничења и самодисциплину, она је увела Аустрију у међународне односе у својству активног субјекта и обезбедила јој одређени маневарски простор за самостално деловање“ (Петковић 1982: 216). Током Хладног рата ова неутрална земља морала је „да развија свеобухватне стратегије како би сачувала мир за своје становништво, а не да буде „бачена у дубину међународног занемаривања“ (Pleiner, Stupka 2010: 69).

Безбедносна политика Аустрије базира се на свеобухватној националној одбрани као утврђеном циљу државе, као и у контексту свеобухватног обезбеђења безбедности који се развија од деведесетих година прошлог столећа. Аустријска безбедносна политика свеобухватна је у димензији објеката, перцепција ризика и претњи, инструмената и фазе примене. Наиме, свеобухватна безбедносна политика Аустрије реакција је на промену парадигме безбедности и саме природе безбедносних претњи у Европи још од завршетка Хладног рата (Saito 2006).

Такође, кризе и ратови, ризици и претње 21. столећа у свету утицали су на додатно јачање овог концепта. Заправо, водећи принцип Аустрије је „свеобухватна одбрана (војна, духовна/интелектуална, цивилна и економска одбрана) која је уграђена у политички концепт активне и динамичке неутралности“ (Hauser 2007).

Аустријска безбедносна политика има за циљ да допринесе спречавању криза, као и свеобухватној стабилизацији окружења и свеобухватној борби против основних узрока криза на међународном нивоу.

Правни оквир за реаговање на кризе и катастрофе у Републици Аустрији карактерише високо децентрализовани систем, који се првенствено заснива на законодавним и извршним овлашћењима девет савезних покрајина, допуњеним савезним законима о координацији и националној безбедности. Наиме, заштита од катастрофа (*Katastrophenschutz*) у Аустрији, према Уставу, првенствено је надлежност савезних покрајина, а не савезних власти. Због тога се законске дефиниције и прописи о кризама (*Krise*) и катастрофама (*Katastrophe*) могу разликовати у законима о помоћи у катастрофама и управљању у кризама од покрајине до покрајине.

Ипак, постоје општи принципи и неке дефиниције које се појављују у правним актима Републике Аустрије. Катастрофа се уопштено односи на догађај (природни или изазван људским фактором) изузетних размера, као што су велике поплаве, земљотреси, лавине, велики пожари итд. Карактерише је неуобичајено велика опасност или штета за животе, здравље, околину или имовину (људи или ствари) и/или такав догађај премашује капацитете редовних служби (нпр. локал-

не ватрогасне службе, хитне помоћи) за суочавање и захтева увођење посебних организационих структура (попут штабова за катастрофе). Криза се дефинише као опасност изузетног обима (за живот, здравље, ред, безбедност, економско благостање) која прети или настаје и захтева хитну државну интервенцију, али не мора нужно достићи пуни обим катастрофе. Може обухватати сложене ситуације које захтевају координацију на вишем нивоу, чак и ако не проузрокују непосредну штету у истом обиму као класична катастрофа (нпр. пандемије, претње по снабдевање стратешким сировинама, велики сајбер напади).

Аустрија има свеобухватан и добро развијен систем реаговања у кризама и катастрофама, који се базира на владиним институцијама и јаким волонтерским организацијама (Neubauer et al., 2013). Платформа на којој се заснива концепт свеобухватне одбране Републике Аустрије перманентно подстиче развој свести грађана о активном учешћу, значају предузимања превентивних мера и правовременог одговора у борби против природних катастрофа. Успостављање функционалног механизма и спреге између декларисаних јединица са цивилним становништвом спроводи се у склопу бројних активности оспособљавања грађана, како кроз формално образовање, тако и предузимањем радионица и вежби које имају улогу да афирмишу нужност учешћа целокупног друштва. Свест и вољни моменат дугорочно се изграђују и постају парадигма вредносног система. У Аустрији „5% свих грађана волонтира у хитним и хуманитарним службама, пружајући укупно 1,4 милиона радних сати недељно” (Seebauer and Babcsicky, 2017: 306). Волонтери, тј. „добровољне организације су чврсто укорењене у друштвену структуру аустријских заједница” (Seebauer and Babcsicky, 2017: 313).

Као важан фактор за одржавање тренутног стандарда квалитета аустријског система заштите и реаговања у кризама и катастрофама, даље ангажовање добровољаца мора бити осигурано и побољшано у светлу текућих друштвених промена, али и развоја и утицаја технологија. Волонтеризам се у Аустрији може сматрати једним од главних стубова друштвеног система, са волонтерима који пружају услуге у разним областима друштвеног живота, од којих се посебно истиче помоћ у случају катастрофа.

Дуги низ година посвећени актери помоћи у катастрофама у Аустрији, као што су ватрогасна бригада или Црвени крст, ослањају се на формалне облике волонтирања. Дакле, типични аустријски волонтер је запослен, средњих година, ожењен и аустријски је држављанин. Међутим, учача се да је овај систем у извесном опадању. Наиме, са друштвеним променама млађе генерације аустријског друштва траже флексибилније облике добровољног ангажовања, тј. желе да привремено пруже помоћ у случају реаговања у кризама и катастрофама, а да се не придруже традиционалним волонтерским организацијама.

У институционалном смислу, у Аустрији се Национално управљање кризама и катастрофама (Staatliche Krisen- und Katastrophenschutzmanagement – SKKM) заснива на принципима самозаштите на локалним нивоима и супсидијарности на вишим нивоима јавне власти (Rainer et al. 2016, 63). Један од стубова аустријског система реаговања у кризама и катастрофама су јаке волонтерске организације. Овај ниво волонтеризма у Аустрији у будућности мора бити сталан и у извесној мери побољшан. Узимајући у обзир вишеструке друштвене промене

које се данас дешавају, као што је фокусирање на индивидуалистички начин живота, морају се промовисати нове врсте добровољних ангажовања.

С друге стране, преиспитујући функционалност система реаговања у кризи-ма и катастрофама, спроведено је и неколико релевантних истраживања чији су резултати идентификовали и неколико изазова и непосредних проблема у широком пољу приправности и отпорности становништва Аустрије. Удружење цивилне заштите показало је висок ниво поверења у хитне службе, али и недостатак самопоуздања у погледу приправности и превентивних акција међу становништвом, посебно у урбаним срединама (Rainer et al. 2016, 63).

Свеобухватна национална одбрана и свеобухватно обезбеђење безбедности у Републици Аустрији

Наиме, још је Стратегија националне безбедности Аустрије из 2013. године повезала свеобухватну са кооперативном безбедношћу и солидарност са неутралношћу. У овој сада већ бившој стратегији наводи се да свеобухватна безбедносна политика значи да су спољни и унутрашњи аспекти безбедности нераскидиво повезани, као и цивилни и војни аспекти. Надаље, стратегија наводи да интегрисана безбедносна политика мора бити заснована на кооперативном приступу између владиних и невладиних актера, а да се безбедност мора схватити као „свеобухватан пакет”. Проактивна безбедносна политика подразумева рад на спречавању појављивања претњи на првом месту или бар предузимање корака за ублажавање њиховог негативног утицаја, тј. обликовање безбедности (Austrian Security Strategy 2013).

У том контексту, свеобухватна национална одбрана, као уставна основа аустријске безбедносне политике, постала је значајно важнија. Као основни државни задатак, промењено безбедносно окружење утицало је на неопходност јачања и даљи развој свеобухватне националне одбране као основног државног задатка у димензијама војне, цивилне, духовне/интелектуалне и економске националне одбране. Такође, акценат се ставља и на повећање разматрања других важних димензија, нпр. екологије и здравља.

С обзиром на промењено безбедносно окружење, постоји консензус да се безбедносна политика Аустрије не бави само традиционалним областима унутрашње и спољне безбедности, већ мора да тежи и свеобухватном разумевању безбедности. Имплицира се да је потребна сигурна и стална сарадња свих друштвених актера, области политике и политичких нивоа. Концепт свеобухватног обезбеђења безбедности, успостављен у Аустријској безбедносној стратегији из 2013. године, има за циљ систематску интеракцију области политике које су кључне за безбедност на основу свеукупне стратегије која се гради на областима безбедносне политике. Релевантне подстратегije затим, уколико и где је то потребно, користе се за операционализацију даљих конкретних мера. Ова основна

идеја о развија се даље, узимајући посебно у обзир уставни статус свеобухватне националне одбране као и спречавање и управљање кризама у целој држави.

Поред тога, нова Стратегија националне безбедности из 2024. године наводи да се „мора обезбедити да задаци свеобухватне националне одбране и свеобухватног обезбеђења безбедности буду прихваћени и подржани од стране становништва на основу широког политичког консензуса. Неопходну свест треба стварати и одржавати кроз комуникацију, информације и пренос знања, посебно међу младима“ (Austrian Security Strategy 2024).

Што се тиче свеобухватне националне одбране, Аустрија ће настојати да ојача отпорност државних институција, друштва и привреде. Стратегија наводи да ће оружане снаге Аустрије (*Bundesheer*) добити све неопходне ресурсе за извршавање својих задатака. Капацитети и спремност за националну одбрану чврсто су укоренењени у становништву, тј. аустријском друштву, и засновани су на одговорној безбедносној свести. У Стратегији се наводи да њих треба ојачати одговарајућим мерама у оквиру духовне/интелектуалне националне одбране (Austrian Security Strategy 2024).

Свеобухватна одбрана и безбедност у Републици Аустрији представља сложен систем који обухвата различите аспекте, од војне одбране до цивилне заштите, сајбер безбедности и економске отпорности. Циљ је створити отпоран систем који може да одговори на различите врсте претњи. Свеобухватни национални Програм одбране у Аустрији се развија у форми система свеобухватног обезбеђења безбедности, са фокусом на нове ризике и претње. Савремено схватање безбедности окренуто је будућности и настојаће да превентивним деловањем спречи нове ризике и претње. Заправо државе су под утицајем широког спектра претњи које угрожавају њихову безбедност и безбедност њихових грађана, те „захтевају системски и стратешки одговор свих субјеката друштва“ (Миленковић и Суботић, 2022: 52).

Улога аустријског друштва и институција у кризама и катастрофама

Велике катастрофе у земљи и иностранству, као што је катастрофа реактора у Чернобилу 1986. или катастрофа од поплава у централној Европи 2002. године, показале су да догађаји оваквих размера захтевају општу координацију преко административних и јурисдикционих граница локалних и регионалних (покрајинских) власти. Због тога је још 1986. године Савезна влада Аустрије започела управљање кризама на савезном нивоу. Од 2003. координација управљања државним кризама и заштитом од катастрофа и међународне помоћи у случају катастрофа је у надлежности Савезног министарства унутрашњих послова. Од 2004. године систем је реорганизован у Национално тело за управљање кризама и катастрофама (SKKM), као својеврсно Национално координационо тело (Krisen-und Katastrophenmanagement, 2024). Његов задатак је да обезбеди брзу координацију и консултације између свих савезних министарстава, савезних покрајина и главних спасилачких организација, посебно у случају сложених, тран-

срегионалних или међународних криза и катастрофа. Кључни актери реаговања у кризама и катастрофама у Републици Аустрији су: организације за хитно реаговање, органи власти, становништво, наука и економија (Графикон 1).

Графикон 1. Кључни актери реаговања у кризама и катастрофама у Републици Аустрији

Извор: Ауторска обрада (Jachs, 2011)

У Аустрији влада обезбеђује сарадњу између савезних и покрајинских органа цивилне заштите, као и са локалним оперативним јединицама на основу постојећих законских одредби. Интенција је и интензивирање обука и размена информација на националном и међународном нивоу, посебно за спречавање и борбу против тероризма, међународног организованог криминала и илегалних миграција, с једне стране, а у циљу свеобухватне заштите од катастрофа, с друге. Поред тога, ради се и на побољшању информисања јавности о мерама самозаштите и оптимизацији система упозорења.

Природне катастрофе повезане са климатским променама постају све чешће и са све тежим последицама. Стога је важно припремити државне органе за реаговање на кризе и управљање катастрофама за нове изазове, чиме се

обезбеђује повећање отпорности Аустрије (Landesverteidigung und Krisen- und Katastrophenschutz, 2020).

У случају криза и катастрофа Савезна влада / Министарство унутрашњих послова координира међународну сарадњу; координира савезни одговор и подршку покрајинама. Покрајине преузимају вођство у катастрофама великих размера; обезбеђују специјалну опрему и снаге. Затим, окрузи преузимају вођство у регионалном одговору на катастрофе; могу делегирати оперативне задатке општинама, док су општине задужене за формирање ватрогасних јединица, успостављање хитне медицинске помоћи и реаговање на локалне кризе и катастрофе.

Савезни Закон о безбедности у кризним ситуацијама из 2024. године је правни оквир за проглашење кризе. Према члану 2 овог закона, „Ако догађај, развој или друге околности у стварима за које савезна влада има законодавна и извршна овлашћења непосредно угрожавају, стварају или постоји опасност од изузетних размера по живот или здравље становништва или веће групе људи, по јавно здравље, јавни ред и безбедност у земљи, националну безбедност, животну средину или економско благостање Републике, и ако спречавање или управљање овом претњом чини хитно неопходно наређивање, спровођење или координацију мера у зони одговорности савезне владе, испуњени су услови за проглашење кризе” (Bundes-Krisensicherheitsgesetz, 2024).

Управљање катастрофама је задатак на свим нивоима власти. На националном нивоу спречавање катастрофа контролишу надлежна савезна министарства, у сарадњи са савезним покрајинама и општинама. Савезне покрајине имају примарну одговорност за одговор на катастрофе. Правни основ за реаговање су савезни државни акти о помоћи у случају катастрофе, којима се утврђује проглашење ванредне ситуације и оперативни правац реаговања на општинском, покрајинском и савезном нивоу. Министарство унутрашњих послова надлежно је за координацију управљања катастрофама на националном нивоу. Координацију обезбеђује Национално координационо тело, којим председава и којим руководи Министарство унутрашњих послова (МУП). Министарство унутрашњих послова је такође надлежно за прекограничну сарадњу и међународну помоћ у случају катастрофа.

У том контексту треба нагласити да је током 2024. године аустријски парламент усвојио и споразум са Републиком Србијом о узајамној помоћи и сарадњи у случају природних непогода и техничких катастрофа, како би се омогућила брза помоћ без бирократских препрека (Закон о потврђивању споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Аустрије о сарадњи у области заштите од катастрофа 2021). У споразуму су садржане одредбе о олакшицама приликом преласка границе и пружању узајамне помоћи.

У Аустрији оперативне капацитете углавном обезбеђују организације добровољног реаговања, дакле на волонтерској основи (ватрогасне бригаде, Црвени крст, горско спасавање и друге), које делују као владине службе у случају катастрофе (European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations 2022). Ватрогасна друштва у Републици Аустрији заснивају се на добровољном учешћу локалног становништва, почевши од најмлађег узраста. Чињеница је да Репу-

блика Аустрија цени принцип добровољног учешћа у ватрогасним јединицама и редовно обнавља ресурсе. На овај начин подиже се свест становништва о значају правовременог реаговања у кризама и катастрофама.

Аустријска асоцијација цивилне заштите спроводи превентивне мере, радње и поступке у Аустрији више од 60 година. Она представља организацију за хитне службе, која помаже људима да што се што боље организују у кризним ситуацијама пружањем информација и едукације пре него што дође до кризе. Циљеве остварује кроз информативне кампање, презентације и организовање догађаја у заједницама и регионима. Њихови програми намењени су свим старосним групама и организују се од основних школа до домова за пензионере, те представљају тачку контакта становништва и јавних институција када је у питању лична припремљеност за кризне ситуације, а овај посао обавља се бесплатно. Такође, Аустријска асоцијација цивилне заштите је кровна организација удружења цивилне заштите у аустријским савезним државама. Њихове активности финансирају се сарадњом са другим организацијама и јавним финансирањем.

Ватрогасна служба је нарочито развијена у Аустрији, са веома развијеним волонтерским духом. Наиме, укупан број ватрогасаца у Аустрији је 353.798 и од тога је: 255.069 активних добровољних ватрогасаца, 2.653 активна каријерна ватрогасца и 36.302 омладинаца ватрогасаца, док је 59.774 ватрогасаца у резерви. Укупно има 4.453 добровољна ватрогасна друштва и шест професионалних ватрогасних бригада (Беч, Линц, Грац, Инзбрук, Салцбург, Клагенфурт), 313 радних ватрогасних јединица и два добровољна ватрогасна друштва на универзитетима (Austrian Fire Brigade Association 2024).

Рад свих служби за реаговање у случају криза и катастрофа у Републици Аустрији уређен је и организован на начин како је то регулисано у оружаним снагама (кроз организацију S служби/послова, од S1 до S6). Тај метод рада примењен је у целој структури цивилне заштите Републике Аустрије, у окружним штабовима, војсци, полицији, надлежним органима локалне самоуправе итд. На тај начин повећава се ефикасност и ефективност реаговања на кризе и катастрофе.

Важно је истаћи да поред практичних знања и вештина, волонтери се уче и познавању стандардних оперативних процедура. Пошто се волонтери регрутују из различитих друштвених група, идентификују се њихова богата искуства и знања из области којима се професионално баве. Дакле, поред општих стандардних оперативних процедура, уважава се и квантум знања сваког појединца, како би сваки учесник дао свој пун допринос.

Улога оружаних снага у реаговању на кризе и катастрофе у Републици Аустрији

Аустријске оружане снаге имају значајну улогу у систему реаговања на кризе и катастрофе, а њихово место и улога су дефинисани Уставом, законима и међународним обавезама Аустрије. Основни правни акти који уређују одбрамбени систем Аустрије су Савезни устав и Закон о одбрани (*Wehrgesetz*). Савезни устав дефинише темељне принципе одбране, укључујући војну неутралност,

свеобухватну одбрану и обавезу свих грађана да учествују у одбрани земље, ако је то потребно. Закон о одбрани детаљније разрађује организацију, задатке, овлашћења и деловање оружаних снага Аустрије.

Оружане снаге Аустрије су оружана сила Републике Аустрије и као такве гарантују војну безбедност Аустрије и доприносе заштити и одбрани Европске уније. Оне бране Аустрију, њено становништво и средства за живот, представљају републичку стратешку акциону резерву, доприносе заједничкој безбедности Европске уније и дају видљив и значајан допринос међународном миру и безбедности (Military Strategic Concept 2017). Такође дају свој допринос у контексту међународне кризе и међународног управљања катастрофама под окриљем организација, као што су Уједињене нације (УН), Европска унија (ЕУ), Организација за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС) и Партнерство за мир Северноатлантског савеза (НАТО) (Military Strategic Concept 2017). Због тога се „аустријске оружане снаге посебно припремају за задатке у области превенције сукоба, очувања мира, помоћи у катастрофама и реконструкције послератних и нефункционалних друштава. Аустријске оружане снаге концентрисане су на дужности садржане у Петерсбершким задацима ЕУ и управљање кризама у НАТО“ (Gärtner 2018: 143).

Кроз историју Оружане снаге Аустрије имале су значајну улогу у остваривању и реализацији безбедносних задатака. Ови задаци, који се протежу изван одбране земље, чине саставни део уставом дефинисаног спектра могућих војних мисија и постоје од времена Аустроугарске монархије. Заправо, ови задаци категорисани су као помоћ за спровођење закона и операције помоћи у катастрофама.

Аустрија је неутрална земља у којој су свеобухватно обезбеђење безбедности и свеобухватне мере безбедности уграђене у националну одбрану земље, стога јој је потребна модерна, напредна, свестрана савезна војска. Дакле, мора се обезбедити да савезна војска буде адекватно финансијски, кадровски и материјално опремљена како би наставила да се суочава са изазовима садашњости, али и претњама у будућности. То значи да је потребно да се оперативна способност савезне војске у земљи и иностранству циљано унапреди и да основна војна и цивилна служба буде атрактивнија за грађане Републике Аустрије. Поред тога, циљ је фокусирање на област управљања кризама и катастрофама, као и на нове претње као што су сајбер напади. Аустријске оружане снаге су несумњиво гарант безбедности аустријске државе и друштва.

Према аустријским законским прописима, војне активности на националној територији у принципу захтевају да легални органи цивилне власти траже војну помоћ и сарадњу (Frank 2005). Аустријске оружане снаге у пружању помоћи цивилном становништву у случају природних катастрофа, великих несрећа и других ванредних ситуација изводе активности које укључују спасавање, потрагу, медицинску помоћ, логистичку подршку и друге облике помоћи.

Капацитете аустријских оружаних снага за реаговање у случају криза и катастрофа представља свакако специјална декларисана јединица (Katastrophenschutz-Kapazitäten und die Spezialeinheit, AFDRU – Austrian Forces Disaster Relief Unit), која је посебно задужена за активности трагања и спасавања, као и деконтаминацију (Soldat 2023).

Кроз брзо распоређивање и специјализоване јединице, они осигуравају брзу интервенцију током криза и катастрофа, повећавајући укупну ефикасност реаговања. Поред тога, блиска сарадња са цивилним структурама, која је веома развијена у Аустрији, подстиче свеобухватан приступ реаговања у кризама и катастрофама, максимизирајући ресурсе и стручност за оптималне резултате. Коришћење најсавременијих технологија додатно јача способности аустријске војске за реаговање у кризама и катастрофама, омогућавајући им да прецизно и агилно решавају различите и изазовне ситуације.

Пошто су аустријско Министарство одбране и оружане снаге Аустрије почеле да организују курсеве/семинаре, међусобно разумевање између војних снага и цивилних организација у зонама операције је значајно побољшано, што је посебно значајно због последица које код локалног становништва изазивају кризе и катастрофе. Министарство одбране организује Курс подизања свести о реаговању у кризама и катастрофама, укључујући питања попут међународних операција помоћи у катастрофама за цивилно и војно особље намењено за релевантне операције. Поред тога, Министарство одбране организује Семинар за одговор на кризне ситуације и Курс цивилно-војне сарадње (Austria report 2005). Ови курсеви и семинари поспешују сарадњу на националном, регионалном и међународном нивоу, унапређују цивилно-војну сарадњу и успостављају поверење између актера реаговања у кризама и катастрофама. Такође, веома су значајни за размену искустава и научених лекција.

Такође, на иницијативу министра одбране Клаудије Танер (*Kludia Tanner*), идеја о креирању програма обуке за цивилно-војну сарадњу у управљању кризама настала је септембра 2021. године на конференцији са државама Западног Балкана: Албанијом, Босном и Херцеговином, Црном Гором, Северном Македонијом и Србијом. Креиран је курс који има за циљ да допринесе бољој интероперабилности у погледу заједничког учешћа у операцијама управљања кризама које води ЕУ. Тежиште рада курса је стварање услова за унапређење цивилно-војне сарадње између држава Западног Балкана и повећању интероперабилности, као и капацитета у области заштите и спасавања у ванредним ситуацијама изазваним природним или техничко-технолошким несрећама.

Аустријске оружане снаге имају важну улогу у свеобухватној одбрани и безбедности Републике Аустрије. Њихови задаци су разноврсни, а њихово деловање је кључно за заштиту земље и њених грађана. Уз континуирану модернизацију и сарадњу са међународним партнерима, оружане снаге Аустрије настоје да одрже висок ниво спремности и способности за суочавање са изазовима 21. столећа.

Закључак

У Републици Аустрији садашњи приступ у управљању кризама и катастрофама је побољшање отпорности свих укључених актера као што су власти, хитне службе и погођено становништво у различитим фазама криза и катастрофа. Отпорно друштво карактерише способност предвиђања, управљања

и анализе сопствених ризика и развој нових процедура за спречавање кризе или смањење штете изазване кризом и/или катастрофом. На основу владиних институција и јаких волонтерских организација, Аустрија пружа и развија свеобухватан систем реаговања у кризама и катастрофама. Као важан фактор за одржавање тренутних стандарда квалитета аустријске цивилне заштите и система реаговања у кризама и катастрофама промовише се и подстиче даље ангажовање волонтера и волонтерских организација.

Ефикасна цивилна заштита, тј. реаговање у кризама и катастрофама, била би непотпуна и мање делотворна без учешћа оружаних снага Аустрије. С друге стране, треба нагласити да се војска ангажује када други не могу да помогну и не представља *први бедем одбране*, чиме се њени ресурси не троше беспотребно. Дакле, оружане снаге не ангажују се само у служби пуког успостављања организације, планирања и предвиђања, већ само као додатна снага која се превасходно огледа кроз употребу нужног људства, капацитета и средстава.

Проактивна улога аустријског друштва огледа се у веома прагматичном приступу учешћа организација у служби ефикасног управљања кризама. Тиме се знања континуирано надограђују и усавшавају. Посебно треба истаћи да аустријско друштво непрестано размењује и искуства са другим државама.

Како само нова знања отварају *врата будућности*, у складу са потребом да се мора ићи у корак са новим изазовима, важно је истаћи опште принципе аустријског друштва: схватање да су актери цивилног друштва веома значајни; да се имплементирају научна сазнања у свакодневной пракси; смањење бирократије и сувишних корака у служби ефикасног одговора на кризе и катастрофе; дугорочно планирање и предвиђање приликом управљања у кризи или катастрофи.

Од великог значаја су свакако детаљна искуства оваквог начина организовања служби и аустријског друштва уопште, али и волонтерских организација надлежних за кризе и катастрофе. Ова искуства и добре праксе могу се применити и у нашој земљи. Наиме, Република Србија развија концепт тоталне одбране, који у одређеним сегментима може користити управо искуства и решења свеобухватне одбране и безбедности Републике Аустрије.

Област реаговања у ванредним ситуацијама је нарочито погодна за примену аустријских искустава и решења. Зато је неопходно да се у Републици Србији усагласе цивилне и војне стандардне оперативне процедуре у процесу доношења одлука и тако учине продуктивнијим. Потребно је сагледати и могућности за скраћење административних процедура које смањују време реаговања у случају ванредних ситуација. Посебну пажњу треба посветити стицању знања младих кроз увођење посебних садржаја у оквиру обавезног школског образовања. Свест грађана треба јачати кроз бројне промотивне активности, наставне филмове и волонтерска друштва, чији би припадници имали посебан статус у друштву. Њихово радно ангажовање и допринос у медијима масовног комуницирања треба додатно афирмисати као узорно и херојско. Оваквим и сличним мерама јачала би се улога надлежних институција, подстицала свест грађана и усмеравало њихово адекватно реаговање у ванредним ситуацијама.

Литература:

- [1] Austrian Fire Brigade Association (2024). Austrian Fire Brigade Association, Österreichischer Bundesfeuerwehrverband (ÖBFV), <https://ctif.org/country-member/austria>.
- [2] Austria report (2005). National information provided by Austria in preparation for the World Conference on Disaster Reduction (Kobe, 18 to 22 January 2005).
- [3] Austrian Security Strategy Security in a New Decade: Shaping Security (2013). Federal Chancellery of the Republic of Austria, Department IV - Coordination, Division IV/6 - Security Policy Affairs, Vienna. https://www.bmlv.gv.at/pdf_pool/publikationen/sicherheitsstrategie_engl.pdf
- [4] Austrian Security Strategy (2024). Austrian Federal Chancellery, Department IV/6 Security Policy, Vienna. https://www.bmi.gv.at/502/files/240904_Sicherheitstrategie_A4_EN_BF.pdf
- [5] Bundes-Krisensicherheitsgesetz. (2024) Bundes-Krisensicherheitsgesetz § 2, Fassung vom 07.01.2025
- [6] European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations (2022). Austria. https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/civil-protection/national-disaster-management-system/austria_en.
- [7] Gamper, A. (2006). Republic of Austria. *Legislative, Executive, and Judicial Governance in Federal Countries*, 71-100.
- [8] Gärtner, H. (2018). Austria: engaged neutrality. In Andrew Cottey (ed.) *The European Neutrals and NATO: Non-alignment, Partnership, Membership?*, London: Palgrave Macmillan 129-149.
- [9] Hauser, G. (2007). Austrian Security Policy-New Tasks And Challenges/Rakouská Bezpečnostní Politika-Nové Úkoly A Výzvy. Univerzita Obrany. Ustav Strategických Studií. *Obrana a Strategie*, (1), 45-56.
- [10] Jachs, S. (2011). *Einführung in das Katastrophenmanagement*. Hamburg: Tredition.
- [11] Krisen- und Katastrophenmanagement (2024). <https://www.bmi.gv.at/204/SKKM/start.aspx>
- [12] Landesverteidigung und Krisen- und Katastrophenschutz (2020). Regierungsprogramm 2020-2024. https://abfang.org/wp-60db5-content/uploads/2020/02/Regierungs%C3%BCbereinkommen-2020-2024_LV_Krisen-Katastrophenschutz.pdf
- [13] Military Strategic Concept (2017). Federal Ministry of Defence. Defence Staff/ Military Strategy Division. Vienna.
- [14] Neubauer, G., No wak, A., Jager, B., Kloyber, C., Flachberger, C., Foitik, G., & Schimak, G. (2013). Crowdtasking - a new concept for volunteer management in disaster relief. In *Environmental Software Systems. Fostering Information Sharing: 10th IFIP WG 5.11 International Symposium, ISESS 2013, Neusiedl am See, Austria, October 9-11, 2013. Proceedings 10* (pp. 345-356). Springer Berlin Heidelberg.
- [15] Petković, R. (1982). *Teorijski pojmovi neutralnosti*. Beograd: Rad.

[16] Pleiner, H., & Stupka, A. W. (2010). Alone, but yet together: On the military strategy of a neutral nation state in the new Europe as shown by the example of Austria. *Vojno delo*, 62(2), 29-77.

[17] Rainer, K., Levy, I., Neubauer, G., Thallinger, G., & Glanzer, M. (2016). Transferring Data in Disaster Management. *FAIMA Business & Management Journal*, 4(2), 57-70.

[18] Saito, J. (2006). Comprehensiveness of the Austrian Security Policy. 国際基督教大学学報. II-B, 社会科学ジャーナル, (57), 173-195.

[19] Seebauer, S., & Babicky, P. (2018). Trust and the communication of flood risks: comparing the roles of local governments, volunteers in emergency services, and neighbours. *Journal of flood risk management*, 11(3), 305-316.

[20] Soldat (2023) SOLDAT Leitfaden für den Dienst von Soldatinnen und Soldaten im Österreichischen Bundesheer 2023/24.

[21] Миленковић Р. М., и Суботић Р. М. (2022). Невојни аспекти стратешког одвраћања. *Војно дело*, 74(4), 52–63.

[22] Закон о потврђивању споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Аустрије о сарадњи у области заштите од катастрофа (2021). <http://www.mup.gov.rs/wps/wcm/connect/2280a824-b630-4acc-af2e-0832bee3f468/Austrija+Zakon+o+potvrdivanju+katastrofe+29-10-21.pdf?MOD=AJPERES&CVID=nQOxDXB>

Резиме

У раду се разматра улога аустријских институција и друштва у реаговању у кризама и катастрофама.

Циљ рада је да се прикаже посвећеност институција и аустријског друштва у реаговању у кризама и катастрофама, са приказом специфичних решења и искустава. Надаље, указује се да Аустрија има свеобухватан и добро развијен систем реаговања у кризама и катастрофама, који се базира на владиним институцијама и јаким волонтерским организацијама. Аутори крећу од свеобухватне одбране и безбедности која је полазна основа за успешно реаговање на кризе и катастрофе.

Указује се да је Аустрија направила конкретне кораке за повећање отпорности и одбрамбених способности, што има за циљ да обезбеди способност целе нације да делује у све изазовнијем безбедносном окружењу. Даљим развојем и јачањем војне, цивилне, духовне/интелектуалне и економске националне одбране Аустрије постижу се отпорност и спремност за реаговање на све комплексније изазове и претње.

Применом анализе садржаја докумената који разматрају учешће аустријских институција и друштва у случају криза и катастрофа, аутори указују на значај волонтера и посвећеност институција. Студијским боравком и учешћем на курсу Цивилно-војне сарадње у управљању кризама и катастрофама у организацији оружаних снага Аустрије аутори су непосредно упознали организацију система реаговања у кризама и катастрофама у Републици Аустрији.

У раду је приказана улога оружаних снага Аустрије у реаговању на кризе и катастрофе и указују на значајну чињеницу – постојање декларисане јединице за ове задатке. Поред тога, блиска сарадња војске са цивилним структурама, која је у Аустрији веома развијена, подстиче свеобухватан приступ управљању у кризама и катастрофама, максимизирајући ресурсе и стручност за оптималне резултате. Оружане снаге се ангажују у кризама и катастрофама као додатна снага која се превасходно огледа кроз употребу нужног људства, капацитета и средстава.

Аутори закључују да је систем реаговања организован на начин да се повећава ефикасност и ефективност и извуче поуке које се могу применити и у другим државама. Један од најважнијих стубова аустријског система реаговања у кризама и катастрофама су свакако активне и посвећене волонтерске организације. Иако је волонтеризам у Аустрији врло развијен и популаран, у будућности се морају обезбедити сталност и извесна побољшања. Стога се разматрају вишеструке друштвене промене у Аустрији и истиче промовисање нових облика добровољних ангажовања.

Кључне речи: *Република Аустрија, свеобухватна национална одбрана, аустријско друштво, волонтирање, реаговање у кризама и катастрофама*

© 2025 Аутори. Објавило *Војно дело* (<http://www.vojnodelo.mod.gov.rs>). Ово је чланак отвореног приступа и дистрибуира се у складу са лиценцом Creative Commons (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

